

The Abraham Arbesfeld Kollel Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Men

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

Honoring One's In-Laws

Rabbi Michael Taubes
February 19, 2017 • כ"ג שבט תשע"ז

1. שמות פרשת יתרו פרק יח
(ז) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לְקִרְאֵת חֲתָנָו וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּשְׁקוּ לוֹ וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֵאוּ הָאֱהָלָה :
2. רש"י שמות פרשת יתרו פרק יח
(ז) ויצא משה - כבוד גדול נתכבד יתרו באותה שעה, כיון שיצא משה יצא אהרן נדב ואביהוא, ומי הוא שראה את אלו יוצאין ולא יצא :
וישתחו וישק לו - איני יודע מי השתחוה למי, כשהוא אומר איש לרעהו, מי הקרוי איש, זה משה, שנאמר (במדבר יב ג) והאיש משה :
3. מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דעמלק פרשה א
וישתחו וישק לו. איני יודע, מי השתחוה למי, או מי נשק למי, כשהוא אומר : וישאלו איש לרעהו לשלום, מי קרוי איש, הלא משה, שנא' + במדבר יב ג+ והאיש משה עניו מאד, הוי אומר, לא השתחוה ולא נשק אלא משה לחמיו, מכאן אמרו שיהא האדם מוכן לכבוד חמיו.
4. פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) שמות פרשת יתרו פרק יח
סימן ז
... וישתחו וישק לו. מיכן שחייב אדם להיות נוהג בחמיו כבוד : וישאלו איש לרעהו. מי הקדים, משה הקדים, שנאמר איש לרעהו, ואין איש אלא משה, שנאמר והאיש משה עניו מאד (במדבר יב ג) :
5. ילקוט שמעוני תורה פרשת יתרו
[רמז רסח]
... ויצא משה לקראת חותנו [י"ח, ז] אמרו יצא משה ואהרן נדב ואביהוא וע' זקני ישראל ואחריהם כל ישראל וי"א אף שכינה יצאה עמהן. וישתחו וישק לו [י"ח, ז] איני יודע מי השתחוה למי או מי נשק למי כשהוא אומר וישאלו איש לרעהו לשלום [י"ח, ז] מי קרוי איש הוי אומר זה משה שנאמר והאיש משה ענו מאד הוי לא השתחוה ולא נשק אלא משה לחמיו מכאן אמרו שיהא אדם נוהג בכבוד חמיו.
6. שמואל א פרק כד
(ט) וַיֹּאמֶר דָּוִד לְשָׂאוּל לְמָה תִּשְׁמַע אֶת דְּבָרֵי אָדָם לֵאמֹר הֲנֵה דָוִד מִבְּקֵשׁ רָעָתְךָ :
(י) הֲנֵה הַיּוֹם הַזֶּה רָאוּ עֵינַיִךָ אֶת אֲשֶׁר נִתְּנָךְ יְקִיָּה הַיּוֹם בְּיָדִי בְּמַעְרָה וְאָמַר לְהִרְגֶנְךָ וּתְחַס עֲלֶיךָ וְאָמַר לֹא אֶשְׁלַח יָדִי בְּאֹדְנֵי כִּי מִשִּׁיחַ יְקִיָּה הוּא :
(יא) וְאָבִי רָאָה גַם רָאָה אֶת כְּנָפֵי מַעֲלֶיךָ בְּיָדִי כִּי בְּכַרְתִּי אֶת כְּנָפֵי מַעֲלֶיךָ וְלֹא הִרְגָתִיךָ דַּע וְרָאָה כִּי אֵין בְּיָדִי רָעָה וְפָשַׁע וְלֹא חָטָאתִי לָךְ וְאַתָּה צָדִיק אֶת נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ :
7. ילקוט שמעוני שמואל א רמז קלג
... אמר ליה דוד ואבי ראה גם ראה מכאן שחייב אדם בכבוד חמיו ככבוד אביו.
8. בראשית פרשת וישב פרק לז
(לא) וַיִּקְחוּ אֶת כְּתָנֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁחַטּוּ שְׂעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת הַכְּתָנֶת בְּדָם :
(לב) וַיִּשְׁלַחוּ אֶת כְּתָנֶת הַפָּסִים וַיָּבִיאוּ אֶל אָבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מִצְּאֵנוּ הִכָּר נָא הַכְּתָנֶת בְּנֶךָ הוּא אִם לֹא :
(לג) וַיִּפְרֹה וַיֹּאמֶר כְּתָנֶת בְּנֵי חָיָה רָעָה אֶכְלָתָהּ טָרֵף טָרֵף יוֹסֵף :
(לד) וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שִׁמְלֹתָיו וַיִּשֶׂם שָׂק בְּמַתְּנָיו וַיִּתְאַבֵּל עַל בָּנוּ יָמִים רַבִּים :
(לה) וַיִּקְמוּ כָל בָּנָיו וְכָל בָּנֹתָיו לְנַחֲמוֹ וַיִּמָּאן לְהִתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי אֲרַד אֶל בְּנֵי אָבִי שְׂאֵלָה וַיִּבְּךְ אֹתוֹ אָבִיו :
9. בראשית פרשת וישב פרק ל
(כא) וְאַחַר יְלֻדָה בֵּת וַתִּקְרָא אֶת שְׁמָהּ דִּינָה :
10. רש"י בראשית פרשת וישב פרק לז
(לה) וכל בנותיו - רבי יהודה אומר אחיות תאומות נולדו עם כל שבט ושבטה ונשאום. רבי נחמיה אומר כנעניות היו, אלא מהו וכל בנותיו, כלותיו, שאין אדם נמנע מלקרוא לחתנו בנו ולכלתו בתו :

11. אבן עזרא בראשית פרשת וישב פרק לז (לה) וכל בנותיו בתו ובת בנו.

12. רבינו בחיי בראשית פרשת וישב פרק לז (לה) וכל בנותיו. זו דינה וסרה בת אשר.

13. בראשית פרשת ויגש פרק מו

(ה) וַיָּקָם יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּשְׂאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת יַעֲקֹב אֲבִיהֶם וְאֶת נְשֵׂיהֶם בְּעֶגְלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח פְּרָעָה לְשִׂאת אֹתוֹ: (ו) וַיִּקְחוּ אֶת מִקְנֵיהֶם וְאֶת רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ מִצְרָיִם יַעֲקֹב וְכָל זָרְעוֹ אֹתוֹ: (ז) בְּנָיו וּבְנֵי בְנָיו אֹתוֹ בְּנֹתָיו וּבְנוֹת בְּנָיו וְכָל זָרְעוֹ הֵבִיא אֹתוֹ מִצְרָיִם:

14. אבן עזרא בראשית פרשת ויגש פרק מו

(ז) בנותיו היא דינה לבדה. ויתכן שהיו לדינה שפחות קטנות גדלו עמה, ובעבור בתו קראם הכתוב בנות יעקב, בעבור שגדלו בביתו, כמו בני מיכל, וכן ובנות בניו כי אחת היא:

15. בראשית רבה (וילנא) פרשת וישב פרשה פד

כא [לז, לה] ויקומו כל בניו וכל בנותיו, כמה בנות היו לו חדא הוות והלואי קברה, אלא אין אדם נמנע מלקרוא לחתנו בנו ולכלתו בתו, רבי יהודה אומר לאחיותיהם נשאו השבטים, הה"ד ויקומו כל בניו וכל בנותיו לנחמו.

16. בראשית רבה (וילנא) פרשת וישלח פרשה פב

ח [לה, יז] ויהי בהקשותה בלדתה וגו' - ... אלא כל שבט ושבט נולדה תאומתו עמו כההיא דאמר אבא חלפוי בן קורייה תאומה יתירה נולדה עם בנימין.

17. פרקי דרבי אליעזר פרק לו

... רבי אליעזר אומר משבעה חדשים ילדה לאה את בניה, ולשבע שנים נולדו ליעקב אחד עשר שבטים ובת אחת. וכלן נולדו זווגן עמם, חוץ מיוסף שלא נולד זווגו עמו, שהיתה אסנת בת דינה ראויה לו לאשה. וחוץ מדינה שלא נולד זווגה עמה.

18. פרקי דרבי אליעזר פרק לט

... ושמע יעקב את הדבר, ולקח את נשיו ואת בניו ואת בנותיו ואת בנות בניו והביא אותם, שנאמר [שם ז] בניו ובני בניו אתו וגו'. כתוב אחד אומר [שם טו] ואת דינה בתו. וכאן אומר בנותיו. ללמדך שבנותיו של יעקב נשי בניו היו, וכל זרעו של יעקב לקחו אחיותיהם ושאר בשרם, כדי שלא יתחתנו בעמי הארצות. לפיכך נקראו זרע אמת, שנאמר [ירמיה ב, כא] כלה זרע אמת.

19. תוספות מסכת בבא בתרא דף קכג עמוד א

תיומה היתה עם בנימין - ובעלמא אמרינן תיומה היתה עם כל השבטים.

20. ילקוט שמעוני תורה פרשת וישב

[רמז קמג]

ויקומו כל בניו וכל בנותיו לנחמו [ל"ז, ל"ח] רבי יהודה אומר לאחיותיהן נשאו השבטים הה"ד ויקומו כל בניו וגו' [ל"ז, ל"ח], רבי נחמיה אומר כנעניות היו, רב נחמן אמר על הדא דרבי יהודה וכל בנותיו כמה בנות היו לו חדא הות ליה ולואי קברה אלא אין אדם מונע לקרוא לחתנו בנו ולכלתו בתו.

21. במדבר רבה (וילנא) פרשת במדבר פרשה ב

ח [ב, ב] לבית אבותם - ... דא"ר חמא בר חנינא כיון שבא אבינו יעקב ליפטר מן העולם קרא לבניו דכתיב (בראשית מט) ויקרא יעקב אל בניו ובירכן וצוון על דרכי האלהים וקבלו עליהם מלכות שמים משגמר דבריו אמר להם כשתטלו אותי ביראה ובכבוד לוו אותי ולא יגע אדם אחר במטתי ולא אחד מן המצריים ולא אחד מבניכם מפני שאתם נטלתם מבנות כנען וכה"א (שם /בראשית/ נ) ויעשו לו בניו כן כאשר צום בניו ולא בני בניו.

22. תרגום יונתן בראשית פרשת וישב פרק לז

(לה) וקמו כל בנוי וכל נשי בנוי ואזלו למנחמא ליה וסריב לקבלא תנחומין ואמר ארום איחות לות ברי כד אבילנא לבי קבורתא ובכא יתיה ברם יצחק אבוי:

23. רמב"ן בראשית פרשת וישב פרק לז

(לה) וכל בנותיו - בתו ובת בנו. ויתכן שיכנס בכלל הזה גם כלותיו עמהן, כי בכלל הבנות יקראו גם הכלות כן. או כמאמר חכמים (ב"ר פד כא) אין אדם נמנע מלקרוא לכלותיו בנותיו. וכן אמרה נעמי לכלותיה לכנה שובנה בנותי, אל בנותי (רות א יא, יג), לכי בתי (שם ב ב). ואיננו רק דרך חיבה בלבד, כמו הלא שמעת בתי (שם ב ח):

24. דעת זקנים מבעלי התוספות בראשית פרשת וישב פרק מז

(ז) בנותיו ובנות בניו. פירש"י בנות בניו זו שרח בת אשר ויוכבד בת לוי. וקשיא דבניו ניחא אלא בנותיו מאן נינהו שהרי לא נכנסו מבנותיו למצרים כי אם דינה שהתאומות מתו. ושמא י"ל דכלותיו קרי בנותיו. אך קשיא לי מאי דכתיב כל נפש בניו ובנותיו שלשים ושלש דהתם ליכא למימר כלותיו שהרי לא נמנו כדכתיב מלבד נשי בני יעקב ושמא ר"ל דינה ובת לוי ובנות בנים הרי הם כבנות כן נ"ל וכן משמע למבין מתוך פירש"י:

25. בראשית פרשת וירא פרק יט

(יב) וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים אֶל לוֹט עַד מִי לָךְ פֶּה חֶתָן וּבְנֵיךָ וּבְנֹתֶיךָ וְכָל אֲשֶׁר לָךְ בְּעִיר הַזֶּה מִן הַמָּקוֹם:

26. אבן עזרא בראשית פרשת וירא פרק יט

(יב) עוד מי לך פה אם יש לך חתן. ובניך. או חתנים שהם כבניך וכבנותיך.

27. שולחן ערוך חושן משפט הלכות הלואה סימן מב

סעיף טו

... הגה: ... מי שמגדל יתום בתוך ביתו, וכתב עליו בשטר בני, או היתום כתב על המגדלו: אבי, או: אמי, לא מקרי מזוייף, וכשר, הואיל וגדלוהו ראוי לכתוב כך (תשובת מיימוני סוף משפטים סימן מ"ח).

28. סמ"ע סימן מב

מא] או אמי. וכתב עוד שם [בתשובות מיימוני המובא בציונים אות ל"ב], ומהאי טעמא יש להכשיר אם כתב לחמותו אמו:

29. תלמוד בבלי מסכת שבת דף כג עמוד ב

רב חסדא הוה רגיל דהוה חליף ותני אפיתחא דבי נשא דרב שיזבי, חזא דהוה רגיל בשרגי טובא, אמר: גברא רבא נפק מהכא. נפק מינייהו רב שיזבי.

30. רש"י מסכת שבת דף כג עמוד ב

חליף ותני - עובר ושונה, כלומר: עובר תמיד.

דבי נשא - אביו, ואיכא דאמרי: חמיו.

נפק מינייהו - דחתנו כבנו.

31. שו"ת שואל ומשיב מהדורה קמא חלק ב סימן יט

... והנה אם בכלל הא דאמרו פוסקין לו ולזרעו אחריו אם חתנו בכלל בן האריך א"ז הגאון מו"ה שואל אבד"ק קארקא בהגאון רבי ר' העשיל ז"ל בתשובתו לבסוף שו"ת רמ"א הנדפס באמשטרדם דגם חתנו בכלל בנו לזה ע"ש ואני מצאתי ראיה ברורה בשבת כ"ג דאמרו נפיק מנייהו רב שיזבי ופירש"י דחתנו כבנו והיינו דבי נשא פירש"י לחד לישנא חמיו וא"כ מבואר דאמר דנפקא מינייהו גברא רבא ויצא חתנו ע"כ דחתנו כבנו וזה לפע"ד ראיה ברורה ודו"ק היטב.

32. טור יורה דעה הלכות כבוד אב ואם סימן רמ

... וחייב לכבד חמיו דכתיב אבי ראה גם ראה:

33. פרישה יורה דעה סימן רמ

(לב) דכתיב ואבי ראה גם ראה. דוד אמר הכי לשאול שמואל א' כ"ד וקרי ליה אבי מפני שהיה חמיו:

34. ב"ח יורה דעה סימן רמ

וחייב לכבד חמיו דכתיב [ו]אבי ראה גם ראה. והוא הדין חמותו וכ"כ להדיא בספר צידה לדרך (כלל ד פרק טו) ופשוט הוא. ומלשון רבינו יראה שאינו חייב כי אם לכבדו כדרך שמכבד הזקנים בקימה והידור וכיוצא. אבל במדרש שוחר טוב (מזמור ז) איתא בהאי לישנא [ו]אבי ראה גם ראה מכאן שחייב אדם בכבוד חמיו ככבוד אביו משמע שכל מה שמחוייב לעשות באביו מחוייב ג"כ לעשות בחמיו. ותימה שלא כתב רבינו כן בפירוש גם שאר המחברים לא הביאו דין זה כל עיקר. ונראה דמשום דבתר הכי מסיק אמר רבי יהודה אבי ראה אמר לשאול וגם ראה אמר לאבנר ורבנן אמרי אבי ראה אמר לאבנר דהוא מריה דאורייתא גם ראה אמר לשאול וכיון דרבנן אמרי דלא קרא לשאול אבי אין ראייה משם דצריך לכבד חמיו כאביו וכוותייהו נקטינן שהם רבים ומשום הכי השמיטוהו הפוסקים. אבל רבינו סבירא ליה דמכל מקום חייב לכבדו כמו שאר זקנים חשובים כדפרישית דמדאמר גם ראה אלמא שסמכו במקצת לכבוד אב:

35. שולחן ערוך יורה דעה הלכות כבוד אב ואם סימן רמ

סעיף כד

חייב אדם לכבד חמיו...

36. ט"ז יורה דעה סימן רמ

(יט) לכבד חמיו. דכתיב אבי ראה גם ראה ודוד אמר לשאול כן שהיה חמיו וקראו אבי וכ' מו"ח ז"ל ה"ה חמותו וכ"כ בספר צדה לדרך ע"כ:

37. פתחי תשובה יורה דעה סימן רמ

(כ) חמיו עבה ט"ז דה"ה חמותו וכן מבואר בש"ע לקמן סי' שע"ד ס"ו שכתב משום כבוד חמיו וחמותו ע"ש. ומ"ש עוד והיינו דמחוייב לכבדם כמו שאר זקנים כ"כ הש"ך בשם הב"ח ונראה דזה מוכרח מדלעיל סעיף י"ז שאשה נשואה פטורה כו' דאל"כ היתה חייבת כיון שגם בעלה חייב בכבוד אביה שהרי הוא חמיו וכמו בסעיף י"ד וע"ש:

38. שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שעד

סעיף ו

כל מי שמתאבל עליו, מתאבל עמו אם מת לו מת. ודוקא בעודו בפניו, אבל שלא בפניו אין צריך לנהוג אבילות; חוץ מאשתו, שאע"פ שמתאבל עליה אינו מתאבל עמה אלא על אביה או על אמה משום כבוד חמיו וחמותו, אבל על אחיה ואחותה או בנה ובתה מאיש אחר, אינו מתאבל עמה. ומ"מ אינו יכול לכופה להתקטט, אבל יכולה למזוג לו הכוס ולהציע לו המטה ולרחוץ פניו ידיו ורגליו. וכן היא אינה מתאבלת עמו, אלא כשמתו חמיה או חמותה, אבל שאר קרוביו שמתו, אינה מתאבלת עמו. הגה: וי"א דהאינדא נוהגין להקל באבלות זה של המתאבלים עמו, דאין זה אלא משום כבוד המתאבלים, ועכשיו נהגו כולם למחול. וכן נוהגין האינדא שלא להתאבל כלל עם המתאבלים (טור בשם הרא"ש והוא בפ' א"מ ורמב"ן בת"ה והגמ"י פ"א), וכל המחמיר בזה אינו אלא מן המתמיהים (הגהות מיימוני פ"ב). ומ"מ נהגו שכל קרובי המת, הפסולין לו לעדות, מראין קצת אבילות בעצמן כל שבוע הראשונה, דהיינו עד אחר שבת הראשון, שאינן רוחצים ואין משנים קצת בגדיהם כמו בשאר שבת (גדולי אוסטריין נהגו כן). ויש מקומות שנהגו עוד להחמיר בעניינים אחרים, והעיקר כמו שכתבתי. וכל זה בשמועה קרובה, או שהיה אצל המיתה; אבל בשמועה רחוקה, אין לאבילות זה מקום כלל (תמצא הכל מבואר בת"ה סימן רנ"א). מי שרוצה להחמיר על עצמו להתאבל על מי שאינו צריך, או ללבוש שחורים על קרובו, אין מוחין בידו (הרא"ש כלל כ' /כ"ז/).

39. פתחי תשובה יורה דעה סימן שעד

(ג) חמיו וחמותו עיין (בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' קע"ה) שכתב במי שמת אשת אביו בחיי אביו דצריך לנהוג מקצת אבילות עד מוצאי שבת הראשון דאם משום כבוד חמיו וחמותו מראין אבילות דאינו אלא סמך בעלמא מכ"ש כבוד אשת אביו שהוא מן התורה מאת אביך ובדקדוק גדול נקטו הרמב"ם וש"ע לקמן ס"ז אבל על קורבא דקידושין שלהם כגון כו' והשמיטו אשת אביו ובעל אמו וחמיו וחמותו כי אלו אע"פ שהמה מפאת קורבא דקדושין מ"מ מתאבל עליהם משום שהוא חייב בכבודם ע"ש:

40. מדרש תהלים (שוחר טוב; בוכר) מזמור ז

[ד] [ז, ב] ה' אלהי בך חסיתי. - ... כיון ששמע דוד כך אמר ליה ואבי ראה גם ראה את כנף מעילך בידי (שם שם /שמואל א' כ"ד/ יב), מיכן שחייב אדם בכבוד חמיו ככבוד אביו, ר' יהודה אמר אבי ראה גם ראה, אבי ראה אמר לשאול, גם ראה אמר לאבנר, ורבנן אמרי אבי ראה אמר לאבנר, דהוה אריה בתורה, גם ראה אמר לשאול.

41. ש"ך יורה דעה סימן רמ

כב חייב אדם כו'. כתב הב"ח דהיינו שסמכו במקצת לכבוד וחייב לכבדו כמו שאר זקנים חשובים:

42. חיי אדם חלק א כלל סז

סעיף כד

חייב אדם לכבד חמיו וחמותו, שהרי דוד קרא לשאול אבי שהיה חמיו. וחייב לכבדו כמו שאר זקנים וחשובים :

43. לבוש יורה דעה סימן רמ

סעיף כד

וחייב אדם בכבוד חמיו ככבוד אביו, שכן קראו דוד לשאול אבי ראה גם ראה, ושאול חמיו היה וקראו אביו.

44. ברכי יוסף יורה דעה סימן רמ

כ. דין כד. חייב אדם לכבד חמיו. משמע כבוד בעלמא, אבל לא ככבוד אביו, דלא קי"ל כמ"ד הכי במדרש שוחר טוב (מדרש תהלים ז, ד), כמ"ש הרב בית חדש. ואע"ג דרבנן (שם במדרש) דרשו דרשא אחרת בפסוק ואבי ראה גם ראה (שמואל - א יד, יב), וכוותייהו נקטינן, שהם רבים. מ"מ סבר הטור דחייב לכבדו כשאר זקנים חשובים. אבל הפוסקים השמיטוהו, דקי"ל כרבנן. זהו תורף דברי הרב בית חדש.

ועדיין צריכין אנו למודע"י, דמאחר שהפוסקים השמיטוהו דקי"ל כרבנן, משמע דחמיו הוי כשאר איניש דעלמא, ומה ראה הטור לפסוק דחייב לכבד חמיו. וי"ל דסבר הטור דכיון דאיכא למ"ד שחייב לכבדו כאביו, מסתמא גם לרבנן אית לן למימר שחייב לכבדו מיהא כבוד בעלמא, דלא לאפושי פלוגתא, אלא דסברי רבנן דאינו חייב לכבדו כאביו, ומשו"ה לא ניחא להו למדרש "ואבי ראה" על שאול.

א"נ יראה דהטור ראה מה שאמרו במכילתא פרשת יתרו (פרשה א) וישתחו וישק לו אינו יודע מי השתחוה למי או מי נשק למי, כשהוא אומר וישאלו איש לרעהו, מי הקרוי איש, זה משה, הוי אומר לא השתחוה ולא נשק אלא משה לחמיו, מכאן אמרו שיהא אדם מוכן לכבוד חמיו. ע"כ. וסבר הטור דהך מכילתא אתיא ככ"ע, חדא דקאמר מכאן אמרו, ומשמע דחכמים אומרים, ולא פליגי רבנן התם אלא שאינו ככבוד אביו, ולא יצדק לומר ואבי ראה על שאול. ועוד דהכי מוכח לשון המכילתא, דקאמר שיהא אדם מוכן לכבוד חמיו, משמע דיכבדנו כבוד בעלמא, אבל לא כאביו. והא אתיא כרבנן דשוחר טוב. ולמדנו דלכ"ע יש לנהוג כבוד בחמיו. ומעתה צריך טעם להפוסקים שהשמיטו הך מכילתא, דפשטה מוכח דאתיא ככולי עלמא. ומה גם דקאמר מכאן אמרו, דמורה ובא שהוא דבר מפורסם שכן אמור רבנן.

45. תורה תמימה הערות שמות פרק יח

(ח) לכאורה אינו מבואר מאי רבותא בזה שנקרא איש ומאי חדוש בדבר, והלא מלת איש הוא שם תאר לכל בני אדם, ויותר מזה, הנה מצינו ויואל משה לשבת את האיש (פ' שמות) ומוסב על יתרו. ונראה הכונה משום דבכ"מ שנאמר איש הוא בא במקום פירוש השם מפורש, והכונה - האיש דאיירי ביה למעלה בענין, אבל היכא דמפרש השם מפורש שוב לא אצטרך להוסיף מלת איש, ולשון כזה מצינו רק במשה, כמו כי זה משה האיש, והאיש משה, וזה מורה כי עליו מכוון תאר איש שמורה על מדרגה אנושית גבוהה וחשובה, וכמו במשנה יומא י"ח א' אישי כהן גדול. -

והנה מה שיליף מדרשה זו שחייב אדם בכבוד חמיו צ"ע שלא ילפו הפוסקים מכאן והביאו ממדרש שו"ט ממה שקרא דוד לשאול שהיה חותנו בשם אבי כמ"ש ואבי ראה גם ראה (ש"א כ"ד) עיין בטור יו"ד ס"ס ר"מ, וברמב"ם פ"ו מממרים לא הובא כלל דין זה, וזה תימה שלשון המכילתא מכאן אמרו משמע דהוא הלכה ברורה וידועה, והב"ח בטור שם כתב טעם שהשמיטו הפוסקים דין זה משום דבמדרש שו"ט איתא דעת רבנן דהלשון שאמר דוד ואבי ראה לא קרא לשאול אלא לאבנר, וא"כ אזיל ליה כל עיקר דין זה, אבל מה יעשה עם דרשה שלפנינו שמקורה בתורה ונשנית סתמא באין מחלוקת, וצע"ג. וכן מש"כ הב"ח בדעת הטור דאפילו אם מחויב אינו מחויב אלא בערך שאר זקנים ולא בערך כבוד אב, וראייתו ממ"ש דוד ואבי ראה גם ראה, והלשון גם ראה משמע שסמכו במקצת לכבוד אב, והנה לבד שזה המקור קלוז מאד, דמה שייך לשון זה להלשון אבי דמיניה עיקר הילפותא, אלא דלענין דינא אין זה נכון, שהרי כאן כתיב במשה וישתחו וישק לו ומכאן למדו לכבוד חותנו, ובודאי אין מחויבים בהשתחואה ונשיקה לסתם זקנים :

46. ערוך השולחן יורה דעה סימן רמ

סעיף מד

חייב אדם לכבד חמיו וחמותו שהרי דוד קרא לשאול אבי דכתיב [שמואל א' כד, יא] אבי ראה גם ראה כן כתבו הטור והש"ע סעי' כ"ד ואיני מבין הראיה שהרי אלישע קרא לאלהיה ג"כ אבי אבי רכב ישראל ופרשיו [מלכים ב' ב, יא] ואי משום שהיה רבו מובהק א"כ גם על שאול נוכל לומר כן לפי שהיה מלך וכן עבדי נעמן שר צבא מלך ארם קראו לנעמן אבי [שם ה, יג] כדכתיב ויגשו עבדיו וידברו אליו ויאמרו אבי דבר גדול וגו' ואבי הוא רק שם הכבוד כמו שאמר אליהו לאיוב אבי יבחן איוב עד נצח [איוב לד, לון] ואולי דמפני שאז רדף שאול את דוד ולא היה לו לדוד לאהבו ולכבדו ואלולי שחל שם אב על חמיו לא היה קוראו אבי וכתבו שאין הכוונה שחייב בכבוד כבן אלא לכבדו כשאר זקנים חשובים [ב"ח וש"ך סקכ"ב] ועמ"ש בסעי'

ל"ה. וכתב רבינו הרמ"א די"א דאין אדם חייב בכבוד אבי אביו ואינו נ"ל אלא דחייב בכבוד אביו יותר מכבוד אבי אביו עכ"ל וכתבו הגדולים [שם] דאם אין לאב ולבן ויש לבן הבן כופין לבן הבן שיזונם כפי יכולתו ונראה דגם בן הבת חייב בכבוד אבי אמו וזה שמצינו בגמ' [סוטה מ"ט א] שאחד אמר לבן בתו אשקיין מיא וא"ל לאו בריך אנא ע"ש כבר פירש"י שם דאין עלי לכבדך כבן עכ"ל כלומר דכבוד כבן אינו מחוייב אבל מ"מ חייב לכבדו:

47. שו"ת יחיה דעת חלק ו סימן נא

... וגם מה שכתב בטעם הפוסקים שהשמיטה, הרי במכילתא נשנה דין זה בלא חולק. ע"ש. ותימה עליו, שהרי במכילתא לא נאמר בזה לשון חיוב כלל, אלא שיהא אדם מוכן לכבוד חמיו. וגם ההשתחואה והנשיקה אינה מצד חיוב, אלא מנהג דרך ארץ.

48. שולחן ערוך יורה דעה הלכות כבוד רבו ותלמיד חכם סימן רמד

סעיף א

מצות עשה לקום מפני כל חכם, אפילו אינו זקן אלא א יניק וחכים, ואפי' אינו רבו, רק שהוא גדול ממנו וראוי ללמוד ממנו. (טור בשם הרמב"ם ור"ן פ"ק דקדושין). וכן מצוה לקום מפני שיבה, דהיינו בן שבעים שנה, (אפילו הוא עם הארץ, ובלבד שלא יהיה רשע). (ב"י בשם התוספות ובהגהות מ"י פ"ו ומרדכי פ"ק דקדושין ור' ירוחם ור"ן ור"ת).

49. ערוך השולחן יורה דעה סימן רמד

סעיף י

והנה לפי מה שנתבאר צריכים לקום מפני זקן בן ע' קימה גמורה והכי משמע פשטא דקרא מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ואע"ג דבגמ' דרשינן תקום והדרת אתרווייהו ע"ש מ"מ עכ"פ הסמיך הכתוב קימה לשיבה וכמדומני שאין המנהג כן דלפני ת"ח קמים מלא קומתו ולפני זקן מופלג בזקנה אין קמים רק נותנים לו הידור שקמים מעט ולא קימה גמורה ואולי יפרשו ברמב"ם דזה שכתב שאינו חייב לעמוד מלא קומתו אכל אדם קאי ולא אילד חכם בלבד ושלא כדברי הטור או אפשר שסמכו על דברי תרגום אונקלוס שתרגם על מפני שיבה תקום מן קדם דסבר באורייתא וכו' ועל זקן פירש סבא ע"ש ולפ"ז א"ש מנהג העולם מפני שקימה הסמיך הכתוב לת"ח והידור לזקן בשנים אך דברי אונקלוס הם נגד סוגית הש"ס בקדושין שם [ע"י ר"ן שעמד בזה] והרי אונקלוס קיבל מפי רבותיו ר"א ור"י:

50. ברכי יוסף יורה דעה סימן רמ

כב. וכן האשה חייבת לכבד חמיה וחמותה כמה שתוכל, דאיש ואשה שוו בשעוריהן, אלא שאשה רשות אחרים עליה, אבל במה שתוכל חייבת, ויגדל חיוב האשה שהיא חייבת יותר בכבוד בעלה וזהו כבודו.

51. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף עב עמוד א

מתני'. ואלו יוצאות שלא בכתובה: ... אבא שאול אומר: אף המקללת יולדיו בפניו.

52. רמב"ם הלכות אישות פרק כד

הלכה יב

ואיזו היא דת יהודית... או שהיתה מקללת אבי בעלה בפני בעלה.

53. שולחן ערוך אבן העזר הלכות כתובות סימן קטו

סעיף ד

איזו היא דת יהודית... או שהיתה מקללת אבי בעלה בפני בעלה, (וי"א דה"ה אם קללה אפילו אבי בעלה בפני עצמו) (וכן משמע מפרש"י בגמרא הביאו הב"י) (וע"ל סי' קנ"ד טו ה"ה המקללת בעלה בפניו) (הרמב"ן סי' ק"ב), בכל אחד מאלו תצא בלא כתובה, אם יש עדים שהתרה בה תחלה ועברה על התראתו.

54. ספר חסידים (מרגליות) סימן שמה

... אבי בכבוד אבי במורא.

55. ספר חסידים (מרגליות) ברית עולם ושומר הברית סימן שמה

אבי בכבוד אבי במורא כצ"ל ובהכי ניהא משז"ל על פסוק ואבי ראה גם ראה שחייב אדם בכבוד חמיו ולא אמרו שחייב במורא כי מצינו אשר צוה ה' שתי מצות כבוד את אביך וכתוב איש אמו ואביו תיראו וכיון דלא כתיב אלא אבי חד זימנא אני אומר תפסת מועט ותפסת ושדייה לכבוד. אמנם היכא דכתיב אבי אבי תרי זמני דרשינן אבי בכבוד אבי במורא.

56. ספר חרדים מצוות עשה פרק ד

(ז - ח - ט - י) דרשו רז"ל בסוף מסכת כתובות את אביך לרבות אשת אביך ואת אמך לרבות בעל אמך וכל דאתרבי מאת דאורייתא הוא כדכתבנו לעיל וכתב רבינו יונה בספר היראה דבכלל את אביך הוי נמי אחו' אביך ובכלל את אמך הוי נמי אחו' אמך וכתב נמי הר' ר' ישראל בספר מנורת המאור נתיב י"ד דאבי אביו בכלל אביו וכן אם אביו ואם אמו בכלל אמו וכן אבי אמו והכי איתא בבראשית רבה על פסוק ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק לכך הזכיר יצחק ולא אברהם שחייב אדם בכבוד אביו יותר מכבוד זקנו והביאו לשון זה בחומש רש"י והרמב"ן משמע דשניהם מדאורייתא אלא דבאביו מחייב /מחויב/ טפי מזקנו והוא הדין לזקנתו וטעמא דכולהו משום דבני בנים הרי הם כבנים, וכן האיש חייב בכבוד חמיו וחמותו וטעמא משום דאיש ואשתו כחד גופא חשיבי ואב ואם של זה כאב ואם של זה והכי איתא במדרש שוחר טוב על פסוק ואבי ראה גם ראה שאמר דוד לשאול חמיו והביאו הטור והכתוב גנה בת קמה באמה כלה בחמותה השוה כלה לבת קמה באמה ותד"א כבוד את אביך וסמך ליה לא תנאף מה ענין זה אצל זה ללמדך שאם נשא אדם אשה והיא אינה מכבדת אביו ואמו בעת זקנתן הרי הוא כאלו נואף כל ימיו לכך נאמר כבוד ולא תנאף, כבוד ולא תגנוב מה ענין זה אצל זה ללמדך שאם יש לו לאדם בנים או בנות בתוך ביתו ואינם מכבדים אביו ואמו כאלו גונב נפשות כל ימיו לכך נאמר כבוד ולא תגנוב עכ"ל, לכן כל חרד מצות אלהי ישראל יפקח עיניו פן יחטא באחת מאלה והתירשל ואשם ותפגע בו מדת הדין ח"ו, ענפי מצוה:

57. ספר חרדים מצוות עשה פרק ה

(ג - ד - ה - ו - ז - ח - ט - י - יא - יב) כבר כתבנו למעלה שבכלל אביו ואמו זקנו וזקנתו מצד האב וזקנו וזקנתו מצד האם ובכלל רבויא דאת אביך ורבויא דאת אמך אשת אביו ובעל אמו ואחי אביו ואחי אמו וכיון דאשה ובעלה כחד גופא חשיבי חמיו וחמותו של איש באביו ואמו דמי וחייב בכבודם וחמיה וחמותה של אשה כאביה ואמה דמו וכתבנו חיוב כל אלה בענין כבוד התלוי בדבור ונראה דהוא הדין לענין כבוד התלוי במעשה דאין לחלק, ענפי מצוה:

58. חיי אדם חלק א כלל טז

סעיף יז

אחד האיש ואחד האשה חייבים בכיבוד ובמורא אב ואם, אלא שהאשה אם הבעל מוחה, פטורה. ובלאו הכי, חייבת (וצריך עיון להפוסקים דכיבוד חמיו הוא דאורייתא למה פטורה, שהרי גם הוא חייב, כדלעיל דהאב קודם לאם מפני שגם היא חייבת בכבוד בעלה):

59. שו"ת תשובה מאהבה חלק א סימן קעה

בע"ה עש"ק יו"ד // שבט תקנ"א לפ"ק בק"ק פראג להרבני המופלג בתורה ויראה מוהר"ר יעקב טפסלאוויין נ"י. על אשר שאל מני במי שמת /שמתה/ אשת אביו בחיי אביו אם צריך לנהג מקצת אבלות עד מוצאי שבת הראשון כפי המנהג שמראין אבלות נלע"ד אם משום כבוד חמיו וחמותו מראין אבלות כמבואר בגמרא וש"ע ואינו אלא סמך בעלמא שאמר דוד אל שאול אבי ראה גם ראה מכ"ש כבוד אשת אביו דאורייתא מאת אביך כמפורש בכתובות ובש"ע י"ד סי' ר"מ סעיף כ"א ובדקדוק גדול נקטו הרמב"ם וש"ע סי' שע"ד סעיף ז' אבל על קורבא דקדושין שלהם כגון שמתה אשת בנו או אשת אחיו או על בעל בתו או על בעל אחותו אינו מתאבל עליהם והשמיעו אשת אביו ובעל אמו וחמיו וחמותו כאין אלו אע"פ שהמה מפאת קורבא דקדושין מתאבל עליהם משום שמחויב בכבודם לכן נלע"ד שמראין קצת אבלות כל שבוע הראשונה עד מוצאי שבת כפי המנהג וכעת לא מצאתי דבר זה בהראשונים והאחרונים ואגב אודיע שבש"ע יורה דעה סי' ר"מ סעיף כ"ד כתב הש"ע חייב אדם בכבוד חמיו והשמיע חמותו ובסימן ש"מ סעיף ד' ובסי' שע"ד סעיף ו' כתב משום כבוד חמיו וחמותו והגאון בעל ברכי יוסף ב"ד סי' ר"מ אות טו"ב לא הרגיש בזה ועיין ע"ד צחות במחברת עולת עני חלק שני מאמר שס"ח כ"ז נלע"ד בחפזו /בחפזו/ כי טרידנא טובא. הק' אלעזר פלעקלס.

60. שו"ת מנחת אלעזר חלק ג סימן לג

ומעתה נתחקה על שורש חיוב כבוד חמיו. הנה הטור הביא דחייב לכבוד חמיו דכתיב אבי ראה גם ראה (ולפלא כי גם בב"י שם לא הביא מקורו אי' בדרז"ל) ומצאנו מקורו בדרז"ל בילקוט (שמואל אות קל"ב בשם מדרש שוחר טוב) א"ל דוד ראה גם ראה מכאן שחייב אדם בכבוד חמיו ככבוד אביו אמר רבי יהודה אבי ראה אמר לשאול וגם ראה אמר לאבנר ורבנן אמרין אבי ראה אמר לאבנר דהוא אריא דאורייתא גם ראה אמר לשאול עכ"ל והנה יפלא בזה דא"כ איך למדו מהמדרש הזה לדינא דחייב בכבוד חמיו הלא זהו רק לר' יהודה דדריש אבי ראה אמר לשאול אבל לרבנן הרי אמרו דאבי ראה אמר לאבנר דהוא אריא דאורייתא ולא ה' חמיו כלל ובודאי הלכה כרבנן וא"כ מנ"ל הך דחייב בכבוד חמיו שכתבו בפשיטות בטוש"ע מזה.

ואולי מטעם זה לא הזכירו הרמב"ם להך דינא כלל (אם כי בס' הי"ד כמה ענינים מדרז"ל שאינם בש"ס רק ממנהגא או במדרשים) וראיתי בב"ח שהעיר בזה כבר ובכיאור הגר"א שם כנראה הרגיש בזה וכו' ועיי"ש (בילקוט) מחלוקת ר"י ורבנן מ"מ לדינא משמע דלא פליגי עכ"ל הגר"א ולא הבנתי דבריו ז"ל דמהיכן משמע דלא פליגי לדינא הא אדרבא משמע כיון דרבנן דרשי הך אבי ראה שאמר זה לאבנר א"כ נפל בבירא הך דכיבוד חמיו כאביו שדרשו מקודם כנראה רק לר' יהודא וכנז'. ועכ"פ גם אם נאמר שלמדו מהך דאבי ראה כדעת ר"י הרי אינו רק מדברי קבלה ולא שייך לומר בזה דברי קבלה כד"ת דמיא כמ"ש רש"י בתענית (דף ט"ו ע"א) החילוק דהיכא שהנביא מצוה ומזהיר לישראל זהו נקרא כדברי קבלה (וזהו דברי קבלה כד"ת דמיא) משא"כ בכל דוכתא דלא איתפקד נביא רק כי האי דנינוה וירא אלקים שהוא כמספר והולך רק דילפינן מיני' אורחא דמילתא כזה לא קרינן דברי קבלה רק לקרעו לבבכם וכו' שהוא בדרך ציוי מהנביא נקרא דברי קבלה עיי"ש וה"נ הוא רק מספר הכתוב והולך מעשה דוד שהגיד לשאול ראה אבי ומיני' ילפינן אורחא דמילתא במדרש הנו' שחייב לכבוד חמיו ממה שקראו דוד בלשון אבי וכו' ל"ש דברי קבלה כד"ת ואז בודאי לענין שאלתינו הוי כיבוד אבי זקנו קודם לכבוד חמיו דכבוד אבי אביו י"ל דהוי דאו' מכח ק"ו דהוא דאו' כנ"ל וכבוד חמיו אינו מדברי קבלה (שנקרא דברי קבלה כד"ת) כיון דבכה"ג לא נקרא דברי קבלה כנז'. ובפרט ש"ל דזהו הלימוד הוא רק לר"י אבל לחכמים אינו כן כנז' מהב"ח. אמנם במכילתא ומובא ג"כ בילקוט (יתרו) כשהוא אומר וישאלו איש לרעהו לשלום מי קרוי איש הוי אומר זה משה שנאמר והאיש משה עניו מאוד הוי לא השתחוה ולא נשק אלא משה לחמיו מכאן אמרו שיהא אדם נוהג בכבוד חמיו עכ"ל וזהו נלמד מדברי תורה עכ"ז י"ל דאינו דאורייתא כמו אם נאמר דאבי אביו הוא בק"ו וק"ו מדאו' לדינא ע"כ אבי אביו קודם וגם כיון שאמרו במד"ר ורש"י כנז' מכאן שחייב אדם בכבוד אביו יותר מכבוד אבי זקנו משמע דאשמעי' רבותא דרק לכבוד אביו יקדים לאבי זקנו נמצא דלשאר כגון חמיו או אבי זקנו קודם וכן נראה להכריע ועדיין צ"ע קצת. ובחקרי לב הספרדי (ח"ג מיו"ד סי' צ"ח) כתב הפוסקים השמיטו חיוב כבוד חמיו וכו' ולא ידעתי לאיזה פוסקים כונתו והלא הטוש"ע פסקוהו ואולי יען שהרמב"ם השמיטו כנז'.

61. קיצור שולחן ערוך סימן קמג

סעיף ב

חייב אדם בכבוד אחיו הגדול ממנו בין שהוא אחיו מן האב בין מן האם, וחייב אדם בכבוד חמיו וחמותו (כדמצינו בדוד המלך עליו השלום שחלק כבוד לשאול המלך שהיה חמיו קראו אבי, שאמר לו אבי ראה גם ראה) וחייב בכבוד אבי אביו, אלא שכבוד אביו גדול מכבוד אבי אביו.

62. שו"ת יחיה דעת חלק ו סימן נא

בסיכום: חייב אדם לכבוד את חמיו בקימה והידור, כשמגיע לתוך ארבע אמותיו, כמו שמכבד לזקנים חשובים, אבל אינו חייב לכבדו ככבוד אביו. ויש נוהגים גם כן לנשק ידי חמיו דרך כבוד ויקר. וכן ראוי לעשות. ובפרט כשחמיו הוא בן תורה ובעל מעשים טובים. והוא הדין שחייב לכבוד את חמותו כראוי לה, וכמו שאמרו ביורה דעה (סימן שעד סעיף ו'), משום כבוד חמיו וחמותו. ע"ש. וכן כתב בספר צדה לדרך, והביאוהו להלכה הבית חדש והטורי זהב (ס"ק יט), והברכי יוסף (ס"ק כא). וכן האשה חייבת לכבוד את חמיה וחמותה כמיטב יכלתה, וכמו שכתוב בסדר אליהו רבה (פרק כו): כבוד את אביך וסמיך ליה לא תנאף, ללמדך שאם נשא אשה ואינה מכבדת אביו ואמו לעת זקנתם הרי הוא כאילו נואף כל ימיו. ע"כ. והובא בספר חרדים (ריש פרק רביעי). וכל שכן שזהו גם כבוד בעלה, שהיא חייבת בכבודו. וכמו שכתב הרמב"ם (בפרק טו מהלכות אישות הלכה כ') וזו לשונו: ציוו חכמים על האשה לכבוד את בעלה ביותר מדאי, ויהיה מוראו עליה, ותעשה כל מעשיה על פיו, ויהיה בעיניה כמו שר או מלך. וזהו דרך בנות ישראל וכו'. ולכן כיבוד ומורא של חמיה וחמותה, זהו כבודו ומוראו של בעלה. וכן כתבו הברכי יוסף (סימן רמ ס"ק כב), ובשו"ת תשובה מאהבה חלק א' (סימן קעה). ע"ש.